

Nr 218.

Av herr **Olsson, Oscar**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.*

Det har varit ofrånkomligt under nuvarande statsfinansiella svårigheter att söka åstadkomma besparingar på alla håll. Ifråga om vårt skolväsen ha dessa besparingar emellertid förorsakat sådana svårigheter att undervisningens resultat måste avsevärt försämrats, om åtgärdernas karaktär av provisorium faller bort och de få bestå en följd av år. Så är nu fallet med den "provisoriska" höjning som 1940 års riksdag genomförde ifråga om lärjungemaximum i realskolans högsta klass från 30 till 35 liksom den vid samma riksdag avskaffade rätten om uppdelning under en veekotimme av undervisningsavdelningar i modersmålet, tyska, engelska och franska med mer än 24 lärjungar i de klasser i realskolan, där undervisningen i dessa ämnen tog sin början. (I kungörelsen av den 17 mars 1933 hade medgivandet lämnats för klasser med mer än 20 lärjungar, men gränsen hade senare hållits något högre genom begränsning av anslagssumman.) Kungl. Maj:t föreslår ingen ändring av detta "provisorium" nu in på fjärde året. Varje lärare vet, i hur hög grad undervisningen måste lida av för stora klasser, och riksdagen har 1937 medgivit att 35 elever är för mycket i realskolans högsta klass. En år efter år försämrad undervisning kan dock inte anses vara förenlig med en god andlig försvarsberedskap, och det vore säkerligen lämpligare att nu söka sig fram till en upprustning på olika håll av vårt undervisningsväsen än låta vidtagna nedrustningsåtgärder bestå.

Skolöverstyrelsen har också i en utredning, föranledd av skrivelse av 1942 års riksdag, om en uppmjukning av bestämmelsen om antalet 35 som lärjungemaximum i högsta realskoleklassen visat på hur bestämmelsen föranlett högst olyckliga omgrupperingar av lärjungarna vid sammanslagning till nya klasser. En återgång till 1937 års ordning skulle emellertid draga en kostnad av omkring 420.000 kronor, och skolöverstyrelsen föreslår en anordning beträffande näst högsta klassen, som i vissa fall skulle mildra olägenheterna med lärjungarnas omplacering i en ny klass och draga en merkostnad av endast 70.000 kronor. Departementschefen anser sig emellertid med hänsyn till de statsfinansiella konsekvenserna inte kunna förorda ens denna uppmjukning av bestämmelserna.

Då man emellertid på alla håll erkänner att de vore högst önskvärdt att få de genom 1940 års riksdagsbeslut förorsakade olägenheterna avlägsnade, återstår att försöka finna en utväg härför utan merkostnad för närvarande för statsverket. Det finns verkligen en sådan utväg, som besparingsutredningen visat i sitt förslag om utsträckning av ämneslärarnas tjänstgöring med någon timme i veckan.

Redan vid 1941 års riksdag förklarade departementschefen att en ytterligare höjning av undervisningsskyldigheten utöver den halvtimme, som beslutats vid 1940 års riksdag, inte försämrade undervisningsresultatet under förutsättning att gränsen för lärarens förmåga att prestera en fullgod undervisning icke därigenom överskredes. Det var emellertid med hänsyn till den skärpning av arbetslösheten bland lärarna som skulle bli följden av en sådan besparingsåtgärd, som han ansåg att en sådan för det dåvarande inte borde tillrättas. Riksdagen anslöt sig till samma synpunkt, så länge överskottet på lärare bestode, men ansåg att frågan borde tas upp till förnyat bedömande, då denna avvecklats.

Besparingsberedningen kom efter sina undersökningar med förslag om en utökning av lektorernas, adjunkternas och ämneslärarinnornas vid de allmänna läroverken undervisningsskyldighet med i genomsnitt en veekotimme, dock att skälig hänsyn vid denna ökings genomförande toges till den rådande arbetslösheten. Därför kunde genomförandet ske etappvis, exempelvis med en halv veekotimme från och med läsåret 1942—1943 och med återstoden ett eller annat år senare. Härtill anförde departementschefen i statsverkspropositionen 1942 bland annat: *”Vad som från båda sidor anförts, synes mig dock någorlunda klart visa, att en mera betydande höjning av den genomsnittliga tjänstgöringen för närvarande icke rättvisligen kan ifrågasättas, men å andra sidan, att en tillfällig höjning med exempelvis en halv eller en veekotimme icke kan sägas vara i och för sig orimlig under förhållanden, då den enskilde måste krävas en större arbetsprestation än som under normala förhållanden uttages.”* Det var emellertid åter arbetslösheten bland lärarna som avhöll honom att förorda några åtgärder i linje med besparingsutredningens förslag. Även för riksdagen blev arbetslösheten utslagsgivande vid dess ståndpunktstagande. *”Utskottet vill likväl framhålla, att en höjning av den nuvarande tjänstgöringsskyldigheten enligt utskottets uppfattning icke torde medföra sådana olägenheter, att en åtgärd i dylik riktning i och för sig bör anses utesluten.”*

Både departementschefen och riksdagen ha således anslutit sig till uppfattningen att åtminstone under nuvarande förhållanden det inte kan anses obilligt att av lärarna uttaga någon veekotimme mer i tjänstgöring, om inte arbetslösheten bland dem därigenom ökas. De äro också ense om att de för undervisningsresultaten skadliga besluten vid 1942 års riksdag böra upphävas, så snart de statsfinansiella svårigheterna inte stå hindrande i vägen. Det göra de inte, om riksdagen beslutar tills vidare ålägga läroverkslärarna en ökning av tjänstgöringen med intill en veekotimme.

Av besparingsberedningens hemställan framgår, att undervisningsskyldighetens utsträckning med en veekotimme skulle medföra ett minskat lärarbehov vid läroverken av 88 lärare och en kostnadsbesparing av omkring 480.000 kronor. För högre kommunala läroanstalter skulle motsvarande tal bli 33 lärare och 180.000 kronor. Således sammanlagt 121 lärare. I proposition nr 154 vid 1940 års lagtima riksdag beräknas antalet lärare, som hade behövts läsåret 1940/41 vid läroverken, om inte lärjungemaximum höjts i realskolans högsta klass och

rätten till uppdelning av vissa klasser borttagits, till respektive 30 och 32, sammanlagt således 62, samt för de högre kommunala läroanstalterna till omkring 44. Det blir allt som allt 106, vartill nu torde komma kanske något tiotal på grund av det ökade antalet skolor.

Med stöd av vad jag sålunda anfört hemställer jag,

att riksdagen måtte besluta, att de vid 1940 års riksdag fattade besluten om ett maximum av 35 lärjungar i realskolans högsta klass och avskaffande av rätten till uppdelning av vissa klasser med mer än 24 lärjungar måtte upphävas från läsåret 1943/44, samt

att medeltjänstgöringstiden för ämneslärarna vid läroverken och högre kommunala läroanstalter tills vidare ökas med en veckotimme.

Stockholm den 23 mars 1943.

Oscar Olsson.